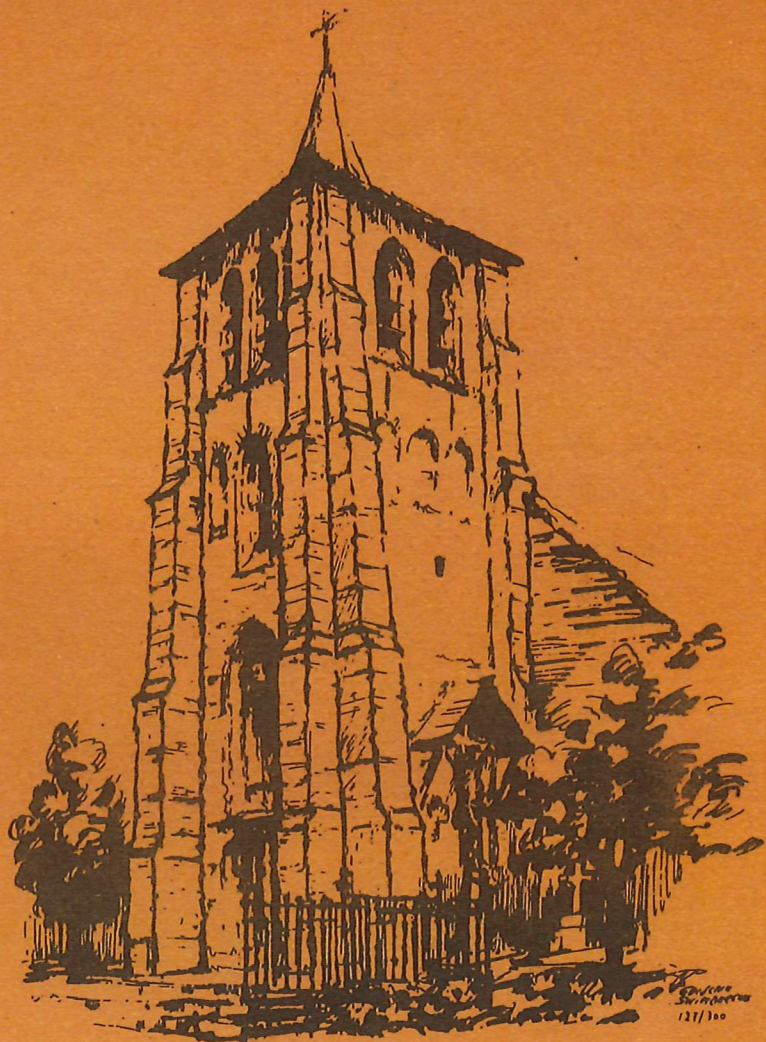

ZILLEGHEM

6 de jaargang nr. 11

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING VOOR HEEMKUNDE
EN GESCHIEDENIS "PASTOOR RONSE"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

I N H O U D

		P.
Jules Pollet	Kerkelijke toestanden te Zedelgem ten tijde van Pastoor Bernardus Gillis (1775-1799)	43
Br. Grégoire	Dagboek van een soldaat-brancardier (deel 3)	60
Willy Peirsegaele	Zedelgemse en Veldegemse familienamen die hun oorsprong vinden in voornamen	75

JUNI 1985 - 6DE JAARGANG NR 2

KERKELIJKE TOESTANDEN TE ZEDELGEM
ten tijde van
PASTOOR BERNARDUS GILLIS (1775-1799)

Jules Pollet

In 1732 te Eeklo geboren als zoon van Joannes en Anna Maria Jaboth, werd Bernardus Gillis op 24 september 1757 tot priester gewijd. In 1759 werd hij onderpastoor te Oekene. Daar volbracht hij gedurende elf jaar op levenswaardige wijze zijn onderpastorele taak: "laudabiliter functus est munere vicepastorali". (1)

Krachtens concours en op voorstel van de abt der Gentse St.-Pietersabdij werd B. Gillis in 1775 tot pastoor van Zedelgem benoemd. Op 9 juni 1775 werd hij door de deken van Torhout Joannes la Ros, pastoor van Handzame, plechtig in het bezit gesteld der pastorie van Zedelgem. Nog maar een paar maanden voerde hij er de herderstaf, toen zijn moeder er op 15 augustus 1775 overleed. Op 17 augustus werd ze plechtig begraven en vond haar laatste rustplaats in de Zedelgemse kerk vlak voor het O.-L.-Vrouwaltaar. (2)

Hoe de toestand was in de Zedelgemse kerk ten tijde van pastoor B. Gillis, vernemen we uit het visitatieverslag van deken Gerardus Rousseaux, pastoor van Loppem, in 1779 opgesteld. Ook in 1782, '85, '88 en '95 bezocht de deken Zedelgem. Daarnaast vinden we ook gegevens in parochie-, kerk- en disrekeningen van die tijd (3). Aan de hand van deze bronnen bekijken we nu enkele zaken.

Kerk en inboedel.

De Zedelgemse kerk, schreef de deken, was toegewijd aan de heilige Laurentius; ze was voldoende ruim voor de bevolking en goed onderhouden. De abt van de Gentse St.-Pietersabdij bezat het patronaatsrecht (d.i.: hij stelde de pastoor ter benoeming voor en benoemde de koster). De bijzonderste tiendeheffers waren het St.-Baafskapittel te Gent en de abt der St.-Andriesabdij bij Brugge. In de kerk stonden drie geconsacreerde altaren:

- hethoofdaltaar, toegewijd aan St.-Laurentius
- het O.-L.-Vrouwaltaar
- het Sint-Laurentiusaltaar.

Deze drie altaren bevinden zich nog steeds in de in 1847 herbouwde parochiekerk. Opvallend was, volgens de deken, het tabernakel, zeer mooi en kostelijk, kunstvol vervaardigd uit verguld koper, bezet met Egyptisch gesteente en kristal. Het sloot goed en bewaarde wel de geconsakreerde hosties. Dit tabernakel, uit de kerk der Engelse Jezuïeten afkomstig, was ten jare 1776 door het Brussels Hof aan de kerk van Zedelgem verkocht. Een gedeeltelijke betaling ("de coopsomme ten dele") ten belope van 83 lb. 6 s. 8 gr. staat vermeld in de kerkrekening van 1773-'75 (4).

De preekstoel is mooi en nieuw. Hij werd in 1766, het laatste jaar van het pastoraat van Johannes Ketels besteld en geplaatst (5). Nog altijd bevindt hij zich in de kerk. Van de doopvont zegt de deken alleen dat ze goed is afgesloten. Over haar oudheid en kunstwaarde, geen woord. De drie biechtstoelen bevonden zich, naar het oordeel van de deken, in goede staat. Een ervan was zelfs nog maar onlangs nieuw gemaakt. In kerkrekening 1776-'78 lezen we dat aan Pieter Pijpe, "baes timmerman", 35 lb.gr. wordt betaald "over het maecken ende leveren van eenen nieuwen bichtstoel in dese kercke met drije nieuwe cassen" (6) Over het orgel volgen verder enkele bijzonderheden.

De sakristie was ruim en ornamenten en kerklinnen werden er in goede staat bewaard. Aan kerkzilver was er het volgende:

- een koperen vergulde monstrans, opgesmukt met een zilveren kroontje en andere zilveren versiersels.
- een mooie zilveren ciborie, waarvan de kom langs binnen verguld.
- twee kelken: één uit zilver en verguld; de andere verguld, maar waarvan alleen de kom uit zilver was.
- zilveren H.Olievaatjes.
- twee godslampen: een zilveren en een koperen. Deze lampen brandden voor het tabernakel, op kosten van de kerkfabriek.
- twee nieuwe zilveren kandelaars, ongeveer één voet hoog, ten jare 1776 door enkele leden

van de St.-Sebastiaansgilde aan de kerk geschonken.

- een missaal met groen zijden band versierd met zilveren beslag.
- een reliek van St.-Laurentius, ingesloten in een zilveren reliekhouder, met in dezelfde reliekhouder nog een reliek van de H. Juliana.

De toren was volledig uit steen, ook de torenspits die in een ruïneuse toestand verkeerde. Slechts één klok hing erin. Men zorgde ervoor dat daar geen vreemde vogels kwamen nestelen. Die werden tijdig neergeschoten. Volgens kerkrekening 1779-1781 werd aan Jan Vijncke en Andries Storme 5 s. 10 gr. betaald "over het schieten van vijf kerckhuls inde kercke en op het kerckhof" (7). Het kerkhof, rondom de kerk gelegen, was door een gracht omsloten en was met bomen beplant.

Regelmatig werd het kerkgebouw onderhouden, gerestaureerd en opgesmukt. Af en toe werd iets nieuws aangekocht voor de eredienst. Daarover lezen we in de kerkrekeningen van die jaren We sommen even op:

- In 1773 was de "oude lombersatie (lambrisering) vande nederkercke" afgebroken en op 18 juli 1773 voor 2 lb. 17 s. 2 gr. bij opbod verkocht. Dan werd het middenkoor van de kerk geplafonneerd en het hoogkoor door Joseph Moerman voor 31 lb. 11 s.gr. gewit. Pieter van Praet had 8 s.gr. gekregen "over het vellen van boomen op het kerckhof tot het plaveneeren dese kercke" en meester-timmerman Pieter Pijpe

- kreeg 9 lb. 10 s.gr. om het hout te leveren voor het "plaveneeren". (8)
- Volgens kerkrekening 1779-'81 werd aan Frans Haenecaert 47 lb.gr. betaald "over het maecken van een nieuw swart orlamente met sijne silver galons en fringen ende het vermaecken van oude ornamenten". Daarbij werd nog 10 lb. 6 s. 8 gr. betaald voor een koorcap. (9)
  - In kerkrekening 1782-'84 zijn allerhande uitgaven opgetekend aangaan het "plaveneeren van dese kercke". Zo kreeg D.F. van Callie 13 lb. 10 s.gr. voor levering van "mechels calck, brun en wit haer, al tot plaveneeren van dese kercke". J.F.F. Questier leverde "drie cruijssen vlaemsch calck" voor 3 lb. 5 s.gr. "ses cruijssen vlaemsch calck" voor 6 lb. 10 s.gr. en "17 cuijpen vlaemsch calck" voor 1 lb. 4s.gr. D. van Caillie kreeg 12 lb. 2 s. 5 gr. voor het leveren van "bruijn en wit haer, mechels calck ende 18 duijst nagels al tot plaveneeren dese kercke". Jacobus Trijn en Frans Cannes werkten 72 dagen "int plaveneeren" waarbij Cannes ook nog latten en haar levert. Trijn ontvangt 12 lb.gr. en Cannes 38 lb. 14 s. 4 gr. C.J. van Neste levert voor 24 lb. 4 s. 4 gr. "deil en andere houtwaeren tot reparatie van dese kercke". Pieter de Groote krijgt 17 lb. 18 s.gr. voor levering van "iser balcken". Voor het maken van de stellingen levert Marcus Storme planken voor 19 s. 2 gr. B.J. Bauwens levert "issers ende deijlen tot maecken stalagie int plaveneeren" waarvoor hij 24 lb. 1 s. 8 gr. krijgt. Joseph Berquin ontvangt 3 lb. 15 s. 6 gr. voor het gebruiken van "seven balcken in dese kercke ende het gebruijcken van het gewant (touwen)". Bij het oprichten

der stellingen helpt de zoon van de koster J. B. Vijncke gedurende $48\frac{1}{2}$ dagen à 15 stuivers per dag en verdient zo 5 lb. 8 s. 9 gr.

Joannes Maertens krijgt 8 s.gr. "over het bluschen van calck". Allen die aan het "plave-neeren" doende waren konden op kosten van de kerk het stof gaan doorspoelen bij Hubertus van Houtte, herbergier in St.-Hubrecht. Aan hem betaalde de kerk hiervoor 4 lb. 7 s. 8 gr. voor "bier aende plaveneerders en dienaers".

Wanneer op 26 april 1785 deze kerkrekening werd gesloten stond men voor een totale uitgave van 407 lb. 9 s. 8 gr. Aan ontvangsten was er slechts 357 lb. 7 s. 6 gr. Een mali van 50 lb. 2 s. 2 gr. (9a). De volgende kerkrekening 1785-'87, gesloten op 21 april 1788 vertoonde een boni van 55 lb. 1 s. 4 gr. (10).

In kerkrekening 1788-'90 lezen we dat men liet maken "een baldekin aen het paviljoen" opgesmukt met "goude fringe, coorden en kwispels" waarvoor men aan Pieter Rossignol 14 lb. 4 s. 8 gr. betaalde en aan A. Vincke 60 lb. 19 s. 2 gr. (11).

De torenspits. (12)

Reeds voordat B. Gillis pastoor was te Zedelgem, had men miserie met de toren, vooral met de "steenen naelde vanden kerckenthooren deser prochie". In 1763 werden herstelwerken uitgevoerd. Door Eugenius Goddijn "meester matsenaere tot Brugghe" werd het bestek opgemaakt. De parochie

betaalde hun 2 lb. 8 s.gr. "over hunne besoigne in het visiteren ende examineren vande ghebreeckelijckheden vanden voorschreven thooren met het opstellen vande nootsaeckelijcke te doene reparatien". Deze werken werden uitgevoerd door:

- de Brugse metser Eugenius Goddijn, die 149 lb.gr. verdiende;
- de Zedelgemse timmerman Pieter Jacobus Trijn, die voor het leveren van hout, nagels en arbeid 22 lb. 3 s.gr. ontving;
- de Zedelgemse smid Pieter de Groote, die voor het benodigde ijzer 9 lb. 13 s.gr. krijgt;
- "Lodewijck Feijts, meester matsenaere" leverde het kalk voor 4 lb. 6 s. 8 gr.
- de nodige materialen werden naar Brugge gehaald door hoofdman Carel de Keijser, die "calck, hoillie asschen ende orduijn" haalde en ervoor 1 lb. 4 s. 8 gr. betaald kreeg. Op 8 augustus 1763 haalde pointer Pieter de Ketelaere "cruijsce calck". Zo deden ook David Jonckheere en Jan Denijs, waarbij deze laatste nog een voer "orduijn en deillien" haalde. Het afval voortgekomen van deze werken werd verkocht voor 3 lb. 1 s. 2 gr. (13)

Volgens parochierekening 1766 krijgt het torenuurwerk een beurt. Antonius de Brabander wordt 3 lb. 8 gr. betaald "over het schilderen ende vergulden van het bardt ende wijser vande horologie". De stelling, die hiervoor nodig was, alsook het nieuw "bardt" werd gemaakt en opgesteld door de Zedelgemse timmerman Judocus van Cante. Hiervoor betaalde de parochie hem 1 lb. 6 s.gr. (14).

De toestand van de "steene naelde vanden thooren" werd steeds maar bedenkelijker. We lezen in parochierekening 1772 dat de parochie aan Hendrik Bultijnck, "meester matsenaere der stadt Brugghe", 1 lb. gr. betaalt "over een acte besoigne bij hem ghedaen opden 9 ougst 1770 in het examineren de steene naelde vanden thooren deser prochie". Dan vroeg de parochie aan de schepenen van het Vrije de toelating op de toren te repareren. Deze werd niet toegestaan. (15)

In 1771 werd door Frans van Heesen, "meester horologiemaecker", gerepareerd "de horologie staende inden kerckthooren deser prochie". Hiervoor werd hij 5 lb. 10 s.gr. betaald. (16)

Het was de koster die instond voor het onderhoud van het uurwerk. Jaarlijks betaalde de parochie hem 1 lb. 10 s.gr. voor het aijeren (kuisen) ende daghelijckx opwinden vande horologie". Ook werd aan hem betaald voor het leveren van "raep-olie tot het strijcken vande clocke ende olijf-olie voor de horologie deser prochie".

De schepenen van het Vrije wilden dat de tiendeheffers en niet de parochie de herstellingen aan de toren zouden bekostigen. Op 10 mei 1785 "bij ordonnantie van edele ende weerde heeren burge-meesters ende schepenen s'lands vanden Vrijen" komen Emanuel Speijbrouck, meester timmerman en Hendrik Bultijnck, meester metser, uit Brugge naar Zedelgem "tot examineren de ruineuse gestelthede vanden thooren... ten eijnde van de heeren thiende heffers te praemen tot het weeren

vande groote perikelen, met het opstellen vande acte besoigne". De parochie betaalde hun hiervoor 3 lb. 10 s.gr. Dan ook maakte Thomas Questroij "procureur s'landts vanden Vrijen", een rekest op tot laste vande thiende heffers tot weeren vande perikelen vanden thooren". (17)

Dan werd de stenen torennaald afgebroken en zo waren de "perikelen vanden thooren" voorgoed geweerd.

Nogmaals moet het uurwerk worden hersteld en zoals we zien in parochierekening 1786 komt "meester horologiemaecker" Pieter Reijnaert uit Brugge hiervoor naar Zedelgem. Na volbrachte taak betaalde de parochie hem 13 lb.gr. (18)

Het orgel (19)

Nu en dan had de parochie ook kosten voor onderhoud en reparaties aan het orgel. Op 1 januari 1760 immers had pastoor Joannes Ketels aan de parochie een kapitaal van 100 lb.gr. wisselgeld geschonken om de jaarwedde van de orgelist (6 lb.gr.), de wedde van de orgelblazer (10 s.gr.) en het onderhoud van het orgel te betalen. Deze schenking, door de parochie aanvaard, werd op 26 januari 1760 door het Vrije goedgekeurd. Organist was koster Ferdinandus Vijncke en orgelblazer was kerkbaljuw Emanuël Vermaut. Het orgel werd bespeeld "op alle de sondaeghen ende heijlighdaeghen ten tijde vande goddelijcke diensten". In de parochierekeningen vinden we volgende reparaties aan het orgel vermeld:

Volgens parochierekening 1768 krijgt A.J. Berger "orgelmaecker binnen Brugghe" 2 lb. 6 s. 8 gr. "over het repareren vanden orghel deser prochie inde maendt 8bre 1768 (oktober 1768)". (20)

In parochierekening 1771 lezen we dat meester orgelmaker Lambertus van Peteghem het orgel komt herstellen en ervoor 8 lb.gr. wisselgeld wordt betaald. (21)

Volgens parochierekening 1778 krijgt meester orgelmaker Dominicus Berger 9 lb. 6 s. 8 gr. "over het repareren ende in staet stellen vanden orgel deser prochie ten jaere 1778 ende 1779". (22)

Deze post werd door de auditeurs geschrapt, maar met "consent van edele ende weerde heeren burghmeesters ende schepenen van desen lande vanden Vrijen van daten 22 April 1780" werd dit bedrag ingeschreven in de parochierekening van 1779 en betaald. (23)

Door de Zedelgemse meester timmerman Pieter Storme worden in 1785 "de blaesbalghen aenden orghel deser prochie" gerepareerd. (24)

De pastoor en zijn medewerkers

In zijn visitatieverslag geeft deken Gerardus Rousseaux geen persoonlijk oordeel weer, noch over de pastoor, noch over de onderpastoor. Wanneer er niets contrarie over hen wordt gezegd, mogen we aannemen dat ze deden wat van hen werd verlangd en dat ze stipt en trouw

hun taak volbrachten.

Pastoor Gillis, schrijft de deken, beschikte over een pastorie, die ten jare 1779 door de tiendeheffers werd hersteld en vergroot. Als inkomsten had hij:

- Vanwege de tiendeheffers: 89 lb.gr. per jaar. Dit volgens de conventie van 20 maart 1779. Voorwaarde was dat de pastoor ten eeuwigen dage afzag van zijn recht op het pastoreel deel der tienden ten voordele van de tiendeheffers. Daarbij had hij de inkomsten van het pastorieland ca. 4 gemet, dat 6 lb.gr. opbracht per jaar.
- Vanwege de kerk kreeg hij jaarlijks 14 lb. 8 s.gr. voor de fundaties ten laste van de kerk.
- Vanwege de dis, jaarlijks 2 lb. 15 s. 5 gr. voor de fundaties ten laste van de dis.
- Vanwege de parochie:
  - . 2 lb.gr. voor het trakteren van de terminanten.
  - . 4 lb.gr. voor de katechismusprizen.
  - . 1 lb.gr. voor het prediken van de Passie.
  - . 1 lb. 10 s.gr. voor de pestmissen.
- Als casueel:
  - . begrafenis 1e klas: 11 florijnen
  - . begrafenis 2e klas: 8 florijnen
  - . begrafenis 3e klas: 4 florijnen
  - . kinderbegravenis: 6 stuivers
  - . huwelijk: 5 schellingen.

Als onderpastoors had Bernardus Gillis achtereenvolgens:

* **Joannes Baptista de Laeter** (1773-'77). Na het overlijden van pastoor Ludovicus Hubertus de Vos op 14 december 1774, was hij deservitor tot in juni 1775 de nieuwe pastoor Bernardus Gillis aantrad. Tijdens dit deservitorschap was Ivo Valcke "bedienelicken onderpastor deser prochie". In 1777 wordt J. B. de Laeter deservitor en het jaar daarop pastoor van Jabbeke. In 1789 werd hij pastoor te Oudenburg en bleef dit tot aan zijn dood op 6 december 1820.

* **Ivo Benedictus Valcke** (1777-'82). Hiervoor reeds genoemd als dienstdoende onderpastoor. De Roeselaarse deken Petrus Franciscus Valcke, pastoor van Rumbeke, schreef over Ivo Valcke in een getuigschrift: "parvae sanitatis, pius et doctus (zwak van gezondheid, godvruchtig en geleerd)". (25). In 1782 wordt Ivo Valcke geestelijke koster te Roeselare.

* **Joannes vande Pitte** (1782-'89).

* **Joannes Surmont** (1789-1803). Na de dood van pastoor B. Gillis wordt hij deservitor te Zedelgem. In 1803 pastoor te Slijpe en in 1813 te St.-Andries, waar hij sterft op 11 augustus 1822.

Als competentie (jaarwedde) had de onderpastoor 40 lb. gr. vanwege de tiendeheffers. Daarbij als casueel een derde van dat van de pastoor. Hij beschikte over een nieuwgebouwd en mooi woonhuis (26). Om deze onderpastorie te bouwen, schrijft de deken, had men geld geleend:

100 lb.gr. wisselgeld, zonder interest, maar waarvan jaarlijks 4 lb.gr. door de onderpastoor moest worden afgelost. Daarbij nog 50 lb.gr. wisselgeld à 4 % en waarvan jaarlijks 2 lb.gr. moest worden afgelost. Verder moest de onderpastoor 1 lb. 11 s.gr. betalen als cijns voor de grond waarop de onderpastorie was gebouwd. Ook moest hij jaarlijks drie missen lezen zonder vergoeding alsook gratis assisteren in het jaargetijde van Ludovicus de Vos, pastoor van Zedelgem (1766-+1774).

Sedert 1753 was Ferdinandus Vijncke koster te Zedelgem. Hij had van de abt der Gentse St.-Pietersabdij toelating gekregen om de kosterie te bedienen. Hij was ook schoolmeester en orgelist. Over hem schreef de deken dat hij goed zijn best deed: "sua bene facit".

Naast de vergoedingen die hij voor zijn dienst kreeg vanwege de parochie en de kerk, had hij als competentie (vaste jaarwedde) 2 lb. 13 s. 4 gr. Daarbij beschikte hij ook over een huis, dat hij echter niet zelf bewoonde, maar aan iemand anders verhuurde. Verder had hij ook nog de inkomsten van 3 gemet 1 lijne 84 roeden kosterieland.

In 1792 werd Ferdinand Vijncke als koster, schoolmeester en orgelist, opgevolgd door zijn zoon Joannes Baptista Vijncke. (27)

Verder vermeldt de deken ook nog de beëdigde vroedvrouwen. Ook op hen moest de deken toezicht houden. Dit vooral in verband met het toedienen van de nooddoop. De twee beëdigde vroedvrouwen te Zedelgem waren dan:

* **Rosa Huijghebaert**, die haar opperste best deed en trouwde geboorten meldde: "optima sua facit et fideliter denutiatur proles".

* **Amelberga de Clerck**. Ze was wat verdacht van superstitie. Ze meldde de geboorten, maar doopte zelf het meeste deel der borelingen: "suspecta de superstitionibus, denucians proles, sed maximam partem baptizat".

Het gelovige volk.

In die tijd waren te Zedelgem - volgens het visitatieverslag van 1779 - 1000 communicantes. Dit veronderstelt 'n bevolking van ca. 1 500 zielen. Allen schrijft de deken, voldeden aan de paasplicht, gehoorzaamden aan de kerkelijke voorschriften, niemand was van ketterij verdacht of leidde een schandelijk leven: "satisfecerunt praecepto paschali omnes, nulli inobedientes praeceptis Ecclesiae, scandalosi aut suspecti de hoeresi nulli".

Volgens de volkstelling van 1786 waren er 1050 communicantes en 550 non-communicantes of een totale bevolking van 1600 zielen. (28)

De telling van 1789 geeft 1740 inwoners, verdeeld over 305 gezinnen. (29)

De eerste volksoptelling in 1796 in het Leiedepartement gehouden geeft voor Zedelgem 1472 inwoners:

1 006 boven 12 jaar

446 beneden 12 jaar. (30)

Ter bevordering van het godsdienstig en sakramenteel leven bestonden er drie broederschappen:

- het broederschap van het Schapulier, door pastoor Oliverius Tratsaert in 1671 opgericht. (31)
- het broederschap van de Lijdende Christus, in 1715 door pastoor Leopardus Ramont opgericht (32).
- het broederschap der Gelovige Zielen, in 1770 door pastoor Ludovicus Hubertus de Vos opgericht. (33)

Door de "sorghers" van deze broederschappen werden de leden regelmatig opgeroepen voor het bijwonen van diensten en loven en om ter gelegenheid der broederschapsfeesten de sacramenten van biecht en communie te ontvangen. De broederschappen betaalden jaarlijks een vergoeding aan de kerk voor het gebruik van ornamenten en was.

We geven een voorbeeld: in kerkrekening 1773-'75 staat te lezen dat "van de sorghers van de confrerie vande Zielen int vagevier in dese kercke ingestelt ten jaere 1770" 6 lb.gr. door de kerk werd ontvangen "over leveringhe vande orlomenten ende wasligt int doene de diensten ende loven voor de zielen int vagevier in advenante van twee ponden grooten sjaers over de jaeren 1773, 1774 ende 1775". (34)

Ook de eredienst tot de patroonheilige St.-Laurentius werd verder in eer gehouden. Iedere dag van de oktaaf was er een solemnele mis en op de feestdag zelf (10 augustus) kon een volle aflaat worden verdiend.

Op zon- en feestdagen werden twee missen gedaan:

- (5) F. RONSE, Geschiedenis van Zedelgem-Veldegem, Torhout, 1934, p. 82-84
- (6) R.A.B. Vrije Registers nr. 14198
- (7) l.c. nr. 14199 (9a) l.c. nr. 14200
- (8) zie (4) (10) l.c. nr 14201
- (9) zie (7) (11) l.c. nr. 14202
- (12) F. RONSE o.c. p. 74
- (13) R.A.B. Vrije Registers nrs 6679 en 6680
- (14) l.c. nr. 6683 (17) l.c. nr. 6701
- (15) l.c. nr. 6689 (18) l.c. nr. 6702
- (16) zie (15)
- (19) F. RONSE o.c. p. 84-85
 A. DESCHREVEL, Het orgel in de St.-Laurentiuskerk te Zedelgem, in Het Houtland 1973. A. Deschrevel schrijft dit orgel toe aan Pieter van Peteghem.
 L. LANNOO, Orgels te Brugge, in Brugs Ommeland 1982 p. 74.
 L. Lannoo schrijft dit orgel toe aan Andries Jacob Berger.
- (20) R.A.B. Vrije Registers nr 6685 (23) l.c. nr. 6696
- (21) l.c. nr. 6688 (24) l.c. nr. 6701
- (22) l.c. nr. 6695 (25) zie (1) f° 403
- (26) G. CAPPON, De onderpastorie van Zedelgem, in ZILLEGHEM 1982 P. 161-164
- (27) J. POLLET, Kusters te Zedelgem, in ZILLEGHEM 1984, p. 19-24
- (28) R.A.B. Kerkarchief nieuw nr. 440
- (29) l.c. Leiedepartement nr 1568
- (30) J. DESMET, De eerste volksoptelling in het Leiedepartement, in BIEKORF 1927 p. 203-207.
- (31) J. POLLET, Pastoor Oliverius Tratsaert, in ZILLEGHEM 1984.
- (32) F. RONSE o.c. p. 149-150.
- (33) F. RONSE o.c. p. 150.
- (34) R.A.B. Vrije Registers nr 14197.

DAGBOEK VAN EEN SOLDAAT-BRANCARDIER

10 MEI - 18 AUGUSTUS 1940

(3de deel)

Br. Grégoire

En weg waren we, de open zee op. Wat zal dat worden?... Ik zocht vruchteloos naar 'n sigaretje: "Verblomme," ketterde ik, "al in rook vergaan!" De Hollandse matrozen - boertjes vergeleken bij de Engelse zeeratten - waren zeer vriendelijk. 'k Vroeg om een sigaretje. "Wacht eventjes," zei er een en hij duikelde naar binnen. Gauw was hij terug met 'n bruine zak tabak en stopte die in mijn hand. "Hier," lachte hij, "en doe maar 'n goê trekje!" Meteen reikte hij nog 'n paar boekjes blaadjes aan. 'k Was gered en m'n maat meteen.

't Was 19 u. en de zon milderde haar vuurwerk. De huizenrijen zonken weg aan de horizon. We waren in volle zee... Miljard, wat 'n verschrikkelijke plas en gedurig in beroering... Voor ons dreef 'n mijnveger, die af en toe 'n grove fluitstoot gaf en dan met een rood licht flikkerde. 'k Vroeg wat uitleg aan 'n matroos die volgende

verklaring gaf: "Alsde rode lamp **rechts** flikkert, dan is daar gevaar en moet onze cargo links varen; gaat het **linker**flickerlicht aan, na verwittiging door de stoomfluit, dan moeten we rechts varen." 'k Stond nog altijd in de donkerte met Charles op het dek. Verschillende meereizende soldaten hadden al de zeeziekte te pakken en lagen over de leuning te ... Eindelijk trokken we naar beneden 't scheepsruim in. In 't deemsterlicht van kleine lampjes aan lage balken lagen soldaten met ingetrokken benen te vechten tegen de zeeziekte. Een eigenaardige reuk als van "terre" hing in die ruimte. We zochten 'n redelijk proper plkje op en trachtten in te dommelen. Stilaan rees bij mij 'n soort ongesteldheid op: mijn maag begon te werken en wilde "per se" haar last kwijt. 'k Beet op de tanden; ademde door de wijdopen mond; 'k draaide me ne keer op d'andere zijde; 'k ging dan op de rug liggen, dan seffens op de buik; 'k trok de benen in en uit... 'k Hoorde het eentonig stampen van de machines onder mij. En eindelijk dommelde ik in...

Vroeg in de morgen werkte ik mij naar boven. Charles was al wakker en stond frisse lucht te happen op het dek. Hij zag er kerngezond uit. "Morgen, Charles, niet zeeziek geweest?" - "Geen tijd gehad daarvoor, schertste hij, geslapen als 'n marmot!"

Nu en dan keek 'n bleke soldatenkop boven. Niemand had trek naar eten. Matrozen van dienst knikten "goeië morgen, maatjes!" en deden hun dagelijkse karweien.

In de verte daagde 'n vliegtuig op ! Het naderde vlug. Velen duikelden opgeschrikt de kelder in.

We bleven beiden de komst afwachten, loerend van achter enkele opgestapelde kisten. 't Was 'n Frans watervliegtuig. Het kwam dalend gegleden naar onze boot toe. Twee piloten lagen over boord ons toe te wuiven. We zwaaiden krachtig terug.

"Kom gauw naar boven," riep ik, "'t zijn Fransen!" Daar schoven de gordijntjes van de kajuitvenster-tjes open. Verdommelinge naartoe ! Daar lagen gesternde Belgische officieren in zetels te rusten: al mannen die aan 't front moesten zijn... Wij, sukkelaars, soldats de deuxième classe, sliepen in de stinkende scheepsruimte! Een dorstige soldaat waagde het op de deur te kloppen om wat water te vragen. Hij kreeg 'n snauw en de deur klapte dicht. Die soldaat voelde zijn Vlaams bloed rijzen en bruisen, en 't was van: "Verdomsche luzigaards! Sabelslepers ! Uuteters van 't vaderland..." Heel z'n Vlaamse vocabulaire spooft hij uit. Daarmee koelde hij wat af en wendde zich tot 'n simpele matroos, die hem meetrok naar 'n kraantje: "Maatje, lachte de zeeman, bier heb ik niet, maar water in overvloed!" De Vlaamse koleire koelde met dat frisse water af.

Nog niemand sprak van honger. En 't werd reeds laat in de namiddag van 4 juni.

Een grijze lijn links aan de horizon verraadde land! Een matroos legde ons uit dat we Brest naderden en dat daar zal aangelegd worden.

"Kijk, Charles," wees ik, "'n torentje. Da's voorzeker 'n lichttoren lijk 'Lange Wapper' te Oostende. En Charles kreeg hoop: hij dacht aan Oudenburg, zijn vrouw en kinders; hij dacht aan zijn suikerbakkerij die op hem wachtte... Die grijze lijn werd duidelijker: torens doemden op als uit een mistwolk; huizenrijen werden zichtbaar. "Ben je nu niet blij

meegekomen te zijn ?" vroeg ik.

Daar werd het nieuws doorgeseind, dat er niet zal binnengevaren worden. Te veel mijnen! Wachten! Met de invallende duisternis flikkerde toch hier en daar 'n lichtje. We lagen vòòr Brest. We plaatsten ons op de trappen van de kajuit en knabelden de restjes van brood en kaas op, gekregen bij ons vertrek te Milfort. Alles spoelden we door aan 't waterkraantje. "Nu gauw nog 'n nachtje, Jef," lachte Charles, en we daalden naar beneden. We deden ons best om 'n goe stuk tè slapen. De zeeziekte was vergeten.

't Wat al laat in de morgen toen we rechtveerden: de zon had haar vuur al ferm aangekotterd. 't Werd 'n echt zomerweer. Met wat koel water de "slapers" uit de ogen gewreven en rap naar het dek terug. De mijnveger met zijn splijtvormige karkas dreeg de mijnen weg die in groten getalle overal verspreid lagen en onze boot volgde in de vrijgekomen vaargeul. Overal verre van elkaar lagen geankerde zeereuzen, waaronder twee Belgische Kongoboten (helemaal in 't wit). Zachtjes gleden onze Bataviër II naar de boord toe. Kabels werden uitgewooid en vastgesnoerd. We konden aan land. We troepten samen, wachtend op onze bestemming.

Eén van de meegekomen officieren sprong vòòr ons in positie: "Sur deux rangs s.v.p." klonk het over de kaai. Niemand bougeerde ! 't Was of ieder dacht: "Wat komt die knul hier doen ?" Daar klonk zijn bevel opnieuw, maar nu veel harder. Een van de onzen, met allures van een student, blies hem de rook van zijn sigaret in 't wezen... De woedende gradé dreigde: "Je vais chercher les maréchaussés,

si vous ne bougez pas", en hij stapte het af samen met zijn collega's.

Wij wachtten op orders van Franse zijde, die maar niet kwamen. Nieuwsgierigen waagden zich dichterbij en wij hoorden duidelijk: "Ce sont des boches!"... Een van onze mannen, 'n kaailosser uit Antwerpen, 'n vent lijk 'n boom, vroeg me wat ze daar schreeuwden. "Ze zeggen, da we Duitse zwiens zijn", vertaalde ik. Onze losser schoot in kokende vlam, greep naar zijn gamelle, sprong op de Franse bende toe lijk 'n losgelaten Spaanse stier en zwaaide en vloekte: "Ha, we zijn wij "bossen", verdomme. Hij schuimbekte erbij. De verschrikte bende aarzelde achteruit. Sommigen vluchtten in allerijl weg. En dat voor één Antwerpse "boche"! Hij bekeek zijn verwrongen gamelle en zwiepte ze 't water in...

Intussen bolden 'n paar autobussen de kaai op: we moesten instappen. De rit ging naar de buitenstad: naar de forten van Saint Pierre. Daar moest iedereen afstappen en onder geleide van Franse soldaten (bayonette au canon) werden we binnengeloodst. De zware poorten vielen achter ons dicht en op slot. Buiten hield schildwachten de wacht. We waren krijgsgevangenen!

Ons eerste werk was eens op speurtocht gaan. 't Was 'n uitgebreid domein vol sprokkelhout. Onder een afdak 'n zwartgebrand fornuis (teken dat hier nog bezoekers geweest waren). Op de muren, meters hoog en breed gebouwd, kon je wandelen en de streek overzien. Rondom 'n brede

wal. Geen mogelijkheid om te ontsnappen. De bouwvalligekoten geleken donkere krochten, waarin rotstinkend stro over de vloer uitgestrooid lag. Bij ons binnenkomen wipten benden muizen verschrikt weg in alle richtingen. We dachten spontaan terug aan onze logementen en maaltijden in Engeland!

We zaten vast en de honger begon ons te kwellen. Onze knapzakken waren plat en geen "marraine" in deze streek.

Ik besloot eens te gaan aankloppen aan de poort. 'k Had al die verzorgde groententuintjes gezien rond het fort. 'k Had zo graag enkele karotjes bemachtigd en opgepeuzeld lijk in '14-18... Ik klopte. 'n Sentinelle opende en bekeek me vriendelijk. 'k Vroeg hem beleefd wat groenten te mogen ophalen in de buurt om wat soep te maken. Hij knikte: "Certainement, pourquoi pas ?" Charles en ik klopten aan bij de dichtst bijzijnde deur. 'n Oud vrouwtje keek ons minzaam aan en ik begon: "Est-ce possible d'avoir un peu de légumes pour faire de la soupe, madame ? Nous n'avons rien à manger dans la forteresse-là." 't Vrouwtje dwevelde ons haar lochting in en trok, en trok: prei, worteltjes, selder... alles "en abondance". - "Mais il faut avoir aussi de la graisse," kakelde ze, "et du sel ! Attendez !" Ze slufferde naar binnen en kwam bezettig af met 'n klomp boter en 'n doos zout. 'k Vroeg mijn schuld. -"Rien," kraaide ze, "absolument rien du tout!" We wuifden haar van verre nog eens toe en verdwenen weer in 't fort. De sentinelles meesmuilden eens en sloten de poort...

We werden overrompeld door hongerige magen. 'k Speelde 'n beetje kommandant-kok: "Kijk, maatjes," begon ik, "we gaan eens een goê soeptje maken voor ons allen hier, in dat groot fornuis. 'n Groep moet water bijhalen met die twee gebuilde emmers daar. Een tweede groep dient hout te sprokkelen om vuur te maken. Vooruit en aan 't werk !"

Charles en ik spoelden 't fornuis netjes, sneden de groenten en gooiden die, na 'n ferme spoeling, in de ketel. 't Vuur sloeg aan en we wachtten... Ja, de brobbelinge begon ! Rap 'n stok afgekraakt om te roeren. Dat spelletje duurde ongeveer 'n uur. 'k Mocht het zout niet vergeten en de boter zeker niet ! De vetoogskens dansten rond in de boordevolle ketel ! 'k Proefde. "Charles, jongen, proeven ! 't Is herenkost. Thuis nog nooit gegeten !"

De maatjes zaten al ongedurig. Op de roep "rassemblement" stoven ze recht en in de rij ! De gamellen gingen hun gang. (Onze kaailosser gebruikte die van zijn maat). 't Werd een blazen en 'n slurpen en nog eens blazen... De ketel minderde, maar er was genoeg voor iedereen.

's Avonds zochten we 'n plaatsje op om te slapen in die donkere krocht. Miljard, was dat een vlucht van die muizen ! "Wacht," zei ik tot Charles, "'k ga m'n broekspijpen toebinden met 'n strooband. 'k Wil geen nachtelijke bezoekers in mijn broek !" Charles lachte maar zocht ook naar strooien bindsels. En... we sliepen !

'n Soldaat slaapt altijd en overal, al ware het tussen de bedauwde "beten" te velde. Nu en dan werd ik wel 'ns wakker, geschrokken door 'n muizeke dat van weg gemist was en over mijn wezen koerste... We ontwaakten 's morgens met grote honger. Rap de ogen uitgewreven en 'n dankwoordje aan ons Here, want de poorten werden opengedraaid en autobussen kwamen ons halen. We moesten weer opstappen. Waar naartoe nu ? 't Ging naar het station. We konden gelukkig aan brood geraken (lange Franse broden) en 'n doos appelmoes. Enne, we bolden voór de zoveelste maal per spoor. Onze enige bezigheid was: het landschap bewonderen. En Frankrijk is rijk aan landschappen. Het ging over Rennes naar Questembert. Niemand mocht de trein verlaten. Dus overnachten in de trein. Heel vroeg in de morgen schudde de stoomfluit ons wakker.

't Was 7 juni. De trein haastte zich naar Malestroit. Aankomst te 12 uur. 't Werd een lang wachten hier. Voor het eerst ontvingen we van Franse zijde wat te knabbelen: brood met ingeblikt vlees. Dat vlees was volledig beschimmeld en de dozen vlogen door de ramen de gracht in. Charles en ik trokken het station uit naar 'n winkeltje. Ja, 't was ook al op slot. De reden was niet ver te zoeken: er lagen rondomrond in de bossen Belgische soldaten met hun kamions.

Ik ging eens langs achter loeren. Madame stond in haar keuken en werd bleek van verschot ! Ik wees op mijn kruiske en ze draaide de sleutel. Ik stelde haar gerust: "N'ayez pas peur, madame, nous sommes de la Croix Rouge. Nous cherchons

seulement un peu de confiture." Ze schoot naar haar winkel en kwam terug met 'n doos appelmoes. We wilden betalen, maar ze weigerde.

In de namiddag gingen we op verkenning in het dorp. Niet veel bijzonders: vuile, ongeschilderde huizen, geen verf gezien, sedert jaren misschien. Toch vriendelijk lachende mensen.

Eens terug van onze trip zochten we slaapgelegenheid in 'n open beestenwagen, vast en zeker buiten gebruik, daar hij stond op te roesten op een zijspoor. We haalden wat hooi binnen uit 'n naburige weide, onderzochten het goed uit vrees voor adders - zeer gevreesd in de streek. We zegen neer, rug tegen rug. Charles was gauw vertrokken, want hij begon al vroeg zijn ronkend orgel te bespelen: 't was een diep zuchten van in en uit; dan 'n grolpartijtje; voor 'n verandering 'n geweldig knagen aan 'n hard been en met 'n supergeweldige laatste knauw schoot hij wakker. Hij draaide zich in 't runselend hooi, gromde wat onverstanebare woorden en vertrok opnieuw. 't Was het gepaste moment voor mij om zo rap mogelijk ook weg te zinken. Of ik gegrold en geknaagd heb, weet ik niet. Toen ik oprees, lag m'n maat nog rustig door te reizen. 'k Sloeg 'n kruiske en begon te knauwen aan 'n stuk Frans brood met gelei besmeerd. "Gauw, Charles, debout!" riep ik, "'t is al lang dag en zonneweer!" - "Verduveld, Jef, ik heb geweldig geslapen," lachte hij. - "En gegrold en benen doorgeknaagd," voegde ik er aan toe.

Te 8 u. sneed de stoomfluit door de morgenlucht. Langzaam kwam de sliert in gang. Spontaan rees de vraag: waar gaan we naartoe?... Volgens mijn oriënteren trokken we verder het zuiden in. De treinwachter kwam rondvertellen dat we naar Nantes trokken. Afwachten! We sleten de tijd met opnieuw het landschap te bewonderen, badend in de zon. Uitgestrekte dichte bossen, waarin historische kastelen genoten van rust en gezonde lucht, gleden voorbij.

In de verte tussen het groen rees de stad op. We naderden snel. Eens tussen de huizen begon 'n slakkengangetje naar 't hartje van de stad. We keken met grote ogen op, toen de trein stilviel te midden van de markt. Geen afbakening, niks van: bloot op de markt! En geen kijkers! Men opende de portieren en we moesten afstappen. Een Belgisch officier, ergens uit de lucht gevallen, riep: "Messieurs, vous êtes à Nantes. Tout le monde tire son plan!" Mijn Charles vroeg naar uitleg: "Wat kakelt die man daar?" vroeg hij. - "We worden hier uitgeschud, maat. We moeten ons plan trekken," antwoordde ik. We trokken doelloos de stad in. Daar kwam 'n oud vrouwtje aangeslufferd, heel in 't zwart. 'k Klampte het aan: "Madame, est-ce qu'il y a une caserne ici en ville?" Vriendelijk gesticulerend piepte ze: "Vous voyez l'église là-bas? Eh bien, là il faut prendre à droite et vous allez voir le drapeau français à l'entrée!" - "Bien merci, madame!" dankte ik en we sloegen beiden de hand aan onze "bonnet de police". Werkelijk, daar wapperde de vlag.. Boven de toegangspoort stond gebeiteld: "CASERNE MALLET".

Een wacht stond zich te vervelen in het wachthokje. Wiè in- of uitging liet hem koud. Ik flikte 'n oogje naar hem en we stapten binnen.

God! Wat 'n mierennest van soldaten van alle plumage, rassen en talen! "Kijk, Charles," wees ik, "ginder kronkelt rook uit de schouw: dat moet 'n soldatenkeuken zijn !" We trokken ons van die krioelinge niet meer aan. Onze hongerige maag dwong ons naar de Franse keuken. Ik klopte en we gingen binnen. Keukenpieten (echte witte kaproenen) gewapend met pollepels en schuimspanen taterden, floten en lachten. Op mijn vraag naar wat eten, werd uit een kast twee hopen gesneden brood, boter en leverpastei opgediend met daarbij hete koffie, melk en suiker. En of het smaakte ! Tussenin wat vragen beantwoorden als: "Vanwaar komen jullie ? Hoe in Frankrijk aangekomen ? Waar ontscheept ? Waar moeten jullie naartoe ? De laatste vraag kon ik niet beantwoorden, natuurlijk niet... We hadden intussen ferm onze lading binnengehaald en alles overspoeld met 'n paar tassen gesuikerde hete koffie ! We wisselden wat handdrukjes en dankten...

Van op de bovenste trede van de arduinen trap merkte ik rechts een wapperende Belgische driekleur boven de toegangsdeur van een diepgelegen gebouwtje. We gingen erop af. "Zie je 't staan, Charles ? Daar, boven de deur: 'Bureau de renseignements'. Hier moeten we zijn: we gaan daar seffens alles weten !"

- "Waarom moet dat allemaal in 't Frans zijn. Kunnen zieder geen Vlaams dè ? Dedju !" vloekte Charles. Ik klopte en we trokken voorzichtig binnen. Aan een lange tafel zaten drie flink opgepoetste Belgische officieren met gouden sterren en schuine bruine glanzende schouderriemen. Ze keken ons grimmig aan en de middenste vroeg wat we kwamen doen. Natuurlijk weer in 't Frans. 'k Toonde mijn "livret militaire" en 'k vroeg waar het hospitaal Nr 10 gelegerd lag. Zonder de lijsten na te zien die wiester-waster over de tafel verspreid lagen, antwoordde de middenste: "Nous allons voir. Vous pouvez revenir demain-matin!" Enne... we zaten buiten. Charles geraakte weer in vlam: "Kunnen die ezels de mensen niet aanspreken in 't Vlaams ? Z'hen zieder nooit 't front gezien zeker en nooit in 't strooi geslapen ? Ze blienken daarvoor te vele, verdommelinge !..." 't Werd avond en we gingen op zoek naar slaapgelegenheden in dat reuzengebouw van verschillende verdiepingen. 't Rook er overal naar rottend stro. Op ieder verdieping lagen soldaten te gekscheren, te worstelen, te boksen... We trokken hogerop. Op de bovenste verdieping heerste stilte. Daar lagen vermufte strozakken door mekaar. Eén soldaat lag daar in de verste hoek gans alleen te slapen. We zochten de twee netste strozakken uit en waren al gauw vertrokken...

9 juni 's morgens en zondag !

Gauw ons wat opgefrist aan 't kraantje daar en geschoren. We waagden ons naar de Franse maatjes in de keuken en mochten weerom aanzitten. "Vous venez dîner aussi ce midi ?" - "Vous êtes

bien gentil", antwoordde ik, "donc à tantôt".
"Heb je 't gehoord, Charles, we zijn al uitgenodigd op het diner vanmiddag!"

Daar kwam men omroepen, dat er misgelegenheid was om 10 u. in open lucht voor de soldaten, die het wensten. Enkele Franse soldaten sleepten 'n gelegenheidsaltaar in 't midden van het plein; 'n witte dwaal werd erover gespreid en twee kandelaars erop. Soldaten troepten errond. 'n Aalmoezenier, 'n fris opgeschoten persoonlijkheid in officierstenuë en gouden kruiskes op de kraag naderde statig. 'n Witte stola lag kruisgewijs op de borst en hij plaatste de misbenodigdheden op het altaar. Hij sloeg 'n kruis, luid en traag: de mis begon. Er heerste stilte en devotie ! 't Maakte 'n geweldige indruk op mij. Ja, er is nog veel godsdienstzin bij de Fransen, zelfs bij die Marokkanen met hun vreesaanjagende snorren lijk kromme sikkels op hun bronzen gezichten.

Na de Eucharistieviering trokken Charles en ik terug naar dat fameus Belgisch bureau. De gradés zaten daar weer achter die lange tafel. Pas waren we binnen of de middenste officier begon, weer in 't Frans: "Voici l'adresse de votre cantonnement: Hôpital N° 10 à Saint Herblon. Voici deux coupôns pour votre train." We waren echt gelukkig. Ik ging mijn Diksmuidse maatjes terugzien ! 'k Zei: "Charles, we gaan eerst proberen onze voetjes onder tafel te krijgen om te dineren."

Klop 12 u. blies de clairon pour "la bouffe". We sloten voorzichtigjes aan. Niemand vond daar

graten in. De refter zat bomvol. Twee soldaten riepen ons bij hen. 't Ging er zeer gemoedelijk. Eerst werd soep opgediend; daarna volgden 'n mals stuk van 't varken met groenten, aardappelen en saus. 'k Zei stil aan mijn maat: "Da's anderse kost dan brood en kaas, hé !" Als slot volgde nog 'n flink stuk taart met koffie !

Na 'n warme handdruk trokken we naar het station. Geen moeilijkheden daar. Op het perron stonden twee rijen ijzig stille, roerloze Marokkanen, 't geweer tegen de rechter broekspijp geplakt. Ze zagen er vreselijk uit, paraat om toe te springen bij 't minste bevel ! 'k Vroeg aan 'n man met 'n kepi op, welke trein we moesten nemen voor St. Herblon. Hij was kort: "Voie 2, monsieur", en hij haastte zich verder. We stapten in, en weg waren we. De treincontroleur op ronde klampte ik aan om te weten waar diende afgestapt te worden. Na controle van onze coupons stelde hij ons gerust: "Je vais vous avertir à temps, mes amis !" En hij zette zijn werk verder. Gediensstige mensen allemaal hier. Charles zuchtte diep en 't vloog er weer uit: "Wanneer zien we België terug ? Wat zal dat hier allemaal worden ?" 'k Zweeg en we keken beiden door het raam naar de vluchtende bomen en huizenrijen, naar de oude kastelen, naar de grazende koeien, naar de kronkelende waterwegen.

Daar is de controleur terug: "Mes amis, là dans le lointain voilà Saint Herblon" wijsvingerde hij, "il faut descendre ici quand le train s'arrête. Bon voyage et bonne chance !" Ik dankte en we grepen naar onze spullen. Algauw waren

we "en marche", want Saint Herblon was nog 'n heel eindje gaans. Ongeveer 'n half uurtje op weg werden we begroet door een groep Ardeense Jagers met aan 't hoofd 'n sympatieke aalmoezenier. 't Ging er hartelijk aan toe. Jammer voor Charles, die maar geen woord verstond. Hij keek toch vriendelijk, schudde toegereikte handen en zweeg maar verder. "Un soldat a toujours faim", schertste de aalmoezenier, "entrez !" Hij duwde ons binnen in 'n uitgewoond lokaaltje van 'n verlaten landelijk schooltje. We deden ons tegoed aan brood belegd met boter en confituur en koffie, tussenin wat pratend over onze lange reis: van Boulogne alover de Noordzee naar Engeland, en dan alover de Atlantische Oceaän naar Brest !...

('t Vervolgt.)

ZEDELGEMSE EN VELDEGEMSE FAMILIENAMEN

DIE HUN OORSPRONG VINDEN IN VOORNAMEN (deel 2)

Willy Peirsegaele

Adam: Adam, die de eerste mens was betekent dan ook: mens. Die voornaam was vroeger niet ongebruikelijk. Alwie Adam of Adams heet stamt dus af van een Adam, is het niet van een oosterse dan zal het van een inheemse zijn. Het is ook de voornaam van Adama van Scheltema (1877-1924), een Nederlandse dichter van sociale strijdgedichten. Adama kan ook de vrouwelijke roepvorm zijn.

Adriaens, Adriansens: doet ons onmiddellijk denken aan het volksrijmpje: "Hij gaat naar 't klooster van Sint-A(d)riaan, waar twee paar schoenen onder 't bedde staan". Dus: hij trouwt. Het Latijn wil zeggen: "afkomstig uit Adria", niet ver van Venetië. Vandaar ook : de Adriatische Zee. Het is de naam van een Romeinse keizer, afkomstig uit Adria, en ook van de enige Nederlandse paus die we ooit hadden: Adrianus VI. Geboren in Utrecht in 1459, studeerde hij o.m. in Leuven. Als paus heeft hij het echter maar één jaar uitgehouden: van 1522 tot 1523. Als Zedelgemnaars mogen we hier niet vergeten dat er ten minste één Adriaan van Haveskercke was en dat één van de beroemste Zedelgemnaars dokter René Adriaens is, alhier geboren op 14 november

1855 en hier ook gestorven op 16 september 1900. Hij bouwde de huidige gendarmerie en sinds de fusies werd ook zijn naam gegeven aan één van onze straten. Hij stamde uit een oude, invloedrijke Zedelgemse familie. Wie een beetje letterkundig is aangelegd zal zich de Nederlandse dichter Adriaan Roland Holst nog wel herinneren, geboren in 1888. Arie Van der Vliet zal de sportlui niet onbekend zijn.

Als roepnaam bij ons bekend onder Ariane (vr.) en onder de Franse vormen Adrien en Adrienne.

Aernoudt, Aernout, Arnou, Arnoudt: In een huurregister van de abdij van Egmond uit het midden van de 13de eeuw, vinden we al ene Arnout. Germaanse naam met de betekenis: "als een adelaar heersend". In 800 stierf Arnswiler een belijder-musicus Arnold (feestdag 18 juli). Hij kwam, volgens de legende, als citerspeler uit Griekenland aan het hof van Karel de Grote, en kreeg van hem als schenking het Bürgelwald in het land van Kleef. Patrooner citermakers.

Sint-Arnoldus van Tiegem is bij ons beter bekend. Hij werd geboren te Tiegem in 1030. Zijn vader behoorde tot het geslacht der heren van Pamele, en was de neef van de H. Godelieve van Gistel. Zijn moeder behoorde tot het geslacht van Leuven. Eerst krijgsman, dan monnik te Soissons, dan kluizenaar om later abt en zelfs bisschop van Soissons te worden. Hij predikte te Torhout en te Gistel en stichtte de abdij van Oudenburg waar hij in 1087 stierf.

Roepnamen bij ons bekend: Arno en Arnold.

Andries: Zo komt de broer van Petrus aan de beurt: Andreas. Zijn naam komt uit het Grieks en beduidt: manhaftig. We weten dat die apostel gekruisigd werd aan een kruis in X-vorm. Het Sint-Andrieskruis dat we vinden op het wapenschild der Boergondiërs. Sint-Andries is ook de patroon van Schotland en daarom prijkt zijn kruis ook op de Britse vlag. Hij was zelfs eveneens patroon van Rusland.

Roepnamen bij ons: Andries, Dries, het Franse André dat Dre en Dreten wordt en het verengelste Andrew. Ook wel de vrouwelijke vorm: Andrea. Zij allen vieren hun feestdag op 30 november. En hiermee maken we er een Sint-Andrieskruis over.

Aneca: Zou ook komen van de Hans-vorm van Johannes, langs Hanneken of Haniken naar Aneken of Aniek naar Aneca of Anica. Voor verdere uitleg: zie onder Ackaert.

Anne, Annoot: van Anna die eigenlijk de Griekse vorm is van het Hebreeuws Hanna, wat betekent: "begenadigde, liefelijke". Er was een profetes Anna. Maar moeder Anna, de moeder van Maria, en de vrouw van Joachim, kennen we nog beter. Sinte-Anna is de patrones van de huismoeders. "Op Sinte-Anna's bankje zitten" wil zeggen: moeilijk aan een man geraken. De familienaam Anne kan ook zijn oorsprong vinden in de zuiver Germaanse mansnaam Anne, waarvan de betekenis twijfelachtig is, maar die in Noord-Nederland voorkomt. Denk maar aan de Drentse schrijver Anne de Vries; de schrijver van Bartje.

Ons bekende roepnamen zijn: An, Anna, Annie,

het Franse Anne, Annette, Annick, het Engels Ann en Nancy, het Slavisch Anuschka en het Hongaars Annuska.

Anthierens: Mogelijks van de Griekse voornaam Anthé: bloei. Of is het van de mannelijke voornaam, ook van Griekse oorsprong: Anthimus, die bisschop en martelaar was onder Diocletiaan en die stierf rond 303. (feest: 27 april). Betekenis: ook "de bloeiende".

Arijs, Arickx, van het Fries Harich; betekenis: "de dappere, machtige".

Baeten: komt eigenaardig genoeg van de verkorte middeleeuwse vorm van Beatrix, d.w.z. "gelukbrengster". Die vorm was: Bate. Een beroemde Middelnederlandse Marialegende heette: "Beatrijs".

Roepnamen: Bea, Beatrijs, Beatrix en het Franse Béatrice.

Bastijns: Van het Griekse woordje "sebastos", dat betekent: verheven, eerbiedwaardig. We kennen misschien de stad Sebastopol, gelegen in de Krim. Sint-Sebastiaan was, volgens de legende, een officier uit het leger van Diocletianus, die om zijn geloof op bevel van de keizer met pijlen doorschoten werd en dood gewaand. Hij herstelde echter en verweet de keizer zijn misdaden, waarop hij gedood werd. Feest: 20 januari. Praktisch al onze schuttersgilden vereren hem als hun patroon, ook de aloude gilde van Zedelgem. We kennen de Spaanse stad San Sebastian.

En de Duitse componist Johann Sebastian Bach. Roepnamen zijn bij ons: Bastiaan, Bas, Basten, Bastje. Senne is een Zeeuwse meisjesnaam, maar Senne Rouffaer kennen we als een mannelijke acteur. En daarmee zijn onze pijlen vershoten.

Bauwens: Hier mag ik "stout en boud" verklaren dat die naam van de H. Balduinus komt, die abt was te Beate in Italië. Hij overleed er in de 12de eeuw en hij heeft zelfs twee feestdagen: 21 augustus en 16 oktober. Het is een Germaanse naam die betekent: stoutmoedige vriend. Reeds in de middeleeuwen was die naam zeer populair, mede door de vele Vlaamse graven die hem droegen. Door de vestiging van vele Vlamingen in Engeland in de middeleeuwen, in verband met de handel, verbreidde die naam zich ook in Engeland. Door het feit dat koning Boudewijn peter wordt van elke zevende zoon, zijn er ook bij ons nog enkele Boudewijns.

Roepnamen van bij ons: Boudewijn, Baldwin en hier in Zedelgem zelfs een Balvin !

Beernaert, Beernaerts, Bernaert: van Bernhard, "sterk, moedig als een beer". Die naam bleef populair door Bernard van Clairvaux (1091-1153), afkomstig uit de Bourgondische adel, in 1115 abt van Clairvaux die door werk en woord grote invloed had (feest: 20 augustus). Het bekende hospitaal op de St.-Bernardspas werd gesticht door St.-Bernard van Menthon, die overleed in 1081. Sinte-Bernadette Soubirous van Lourdes (1844-1879), heiligverklaard in 1933 (feest: 18 februari) heeft haar naam sympathiek gemaakt.

Benoot: uit Benedictus, "de gezegende", Benoit; stichter der benedictijnerorde, eerste abt van het klooster van Monte Cassino, + 543.

Caes: uit Nicasius, eerste bisschop van Rouen, rond 250, "overwinnaar".

Christiaen, Christiaens, Christians: uit Christus, Christen, Christiaan.

Claeys: uit Nikolaas, "volks-overwinnaar", bisschop van Myra in Klein-Azië, + 342.

Clarisse, Clarysse: uit Clara, "de klare, de heldere, de glanzende", Clarisse als meisjesnaam.

Coen, Coene, Coenye: uit Koenraad, "de koene van raad, van besluit," Duitse vorsten.

Cool, Cools: uit Nikolaas (zie hoger bij Claeys)

Coopman, Copman, Coppe, Coppejans, Coppens: uit Jacob uit het Oude Testament en twee apostelen, "de onderkruiper".

Corneille, Cornillie, Cornette: uit Cornelius, paus uit de derde eeuw, "de gehoornde".

('t vervolgt)

